

Інноваційні технології професійної підготовки психологів у країнах ЄС: досвід для України

Коломієць Тетяна Володимирівна¹, Литвинчук Алла Іванівна²,
Можаровська Тетяна Вікторівна³

Опубліковано	Секція	УДК
03.04.2023	Освіта/Педагогіка	159.9.:061.1: 330.341.1(477)

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7832255>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті розглянуто основні інноваційні напрями розвитку психологічної науки в європейських країнах. Визначено, що в умовах постійних змін та прискореного темпу життя кожна людина і кожна сфера діяльності має швидко адаптуватися до нових умов і вміти протистояти всім негативним чинникам. Вимогою сучасного світу стає підготовка висококваліфікованих фахівців які здатні творчо мислити, швидко адаптуватися до умов, що постійно змінюються, оперативно ухвалювати нестандартні рішення. Україна є невід'ємною частиною європейського континенту та нової системи європейських відносин. Приєднання України до європейського простору спонукає аналізувати вітчизняну психологічну науку і порівнювати цей процес з європейським, щоб обрати правильний вектор подальших удосконалень. Психологічні науки мають деякі важливі для людства функції, зокрема забезпечувати суспільство найефективнішими засобами та методами діагностики його проблемних сфер. Це можливо лише за використання новітніх, інноваційних технологій у цій галузі. У статті також досліджено дефініції понять «інновація», «психологія», «психологічна наука». Інноваціями передусім прийнято вважати новий продукт або процес у будь-якій сфері людської діяльності. Встановлено, які освітні компоненти професійної підготовки психолога відображають галузевий аспект і яку мету вони визначають. У країнах Європейського Союзу на вимогу часу фахівці змушені були переглянути методи та підходи до підготовки фахівців в галузі психологічної науки заради підвищення ефективності даного процесу. Дослідження освітніх інновацій у країнах Європи окреслює перспективи для удосконалення професійної підготовки в галузі психологічних наук в Україні. Визначено, що перехід країни на інноваційний шлях розвитку психологічної науки неможливий без нововведень у галузі освіти.

Ключові слова: інновації, цифрові технології, психологія, наука, освітні тенденції.

¹кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, Поліський національний університет, Старий бульвар, 7, Житомир, Житомирська область, Україна, 10002, <https://orcid.org/0000-0002-6883-8796>

² кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, Поліський національний університет, Старий бульвар, 7, Житомир, Житомирська область, Україна, 10002, <https://orcid.org/0000-0001-9805-7416>

³ кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, Поліський національний університет, Старий бульвар, 7, Житомир, Житомирська область, Україна, 10002, <https://orcid.org/0000-0001-9628-2994>

Innovative technologies of professional training of psychologists in EU countries: experience for Ukraine

Annotation. The article considers the main innovative directions of development of psychological science in European countries. It was determined that in conditions of constant changes and rapidly growing pace of life, every person and every sphere of activity should quickly adapt to new conditions and be able to resist all negative factors, stresses, conflicts. The modern world demands the training of specialists of high quality, who are able to think creatively and make non-standard decisions. Ukraine is an integral part of the European continent and a new system of European relations. Ukraine's accession to the European space leads to the analysis of the development of domestic psychological science and comparison of this process with the European one, for the choice of the right vector of further improvements. Psychological sciences have a number of important functions for humanity, in particular to provide society with the most effective means and methods of diagnostics of their problem areas. This will be possible only with the use of the latest, innovative technologies in this field. In addition, innovative technologies require specialists who will be competent in this process and will have the skills of knowledge of methods and means of management of innovative processes. The article also examined the "innovation", "psychology", "psychological science". Innovations primarily consider a new product or process in any sphere of human activity. It was determined which disciplines belong to the field of psychological sciences and what purpose they are to themselves. In the European Union countries, psychological science has been forced to revise its methods and approaches to increase efficiency. Research of innovative development of European countries gives new opportunities for improvement of psychological sciences development in Ukraine. It is determined that the transition to the innovative way of development of psychological science is impossible without innovations in the field of education and education.

Keywords: innovations, digital technologies, psychology, science, educational trends.

Вступ

Сучасний світ висуває нові вимоги до всіх сфер діяльності, зокрема і до освіти та науки. Явища глобалізації та інтеграції також охоплюють усі сфери суспільної діяльності. Наука України має відповідати на всі виклики часу відповідно до нових вимог і тенденцій підготовки фахівців високого рівня. Новітні тенденції розвитку психологічної науки зумовлені переходом до цифрового суспільства та характеризуються новими вимогами до підготовки конкурентоспроможного фахівця на європейському ринку праці.

Деякі процеси трансформації української науки свідчать про те, що за останній час помітні суттєві позитивні зрушення, зокрема щодо використання інноваційних технологій. Проте, для повної модернізації та подальшого розвитку наукової діяльності у сфері психології потребують оновлення компоненти освіти, стратегії навчання та викладання, створення ефективного інноваційного середовища за прикладом діяльності країн Європейського Союзу.

Нестерова М. [4] у своїй праці визначила важливість поширення європейських цінностей в освітньому та науковому просторі для України. Подібними дослідженнями займалися О. Ісакова [3], О. Созонюк [7] та С. Омельчук [5].

Метою статті є аналіз інноваційних напрямів розвитку психологічної науки у країнах ЄС як позитивний досвід для України.

Результати

Сучасна освіта має на меті сприяти становленню гуманістичної освіченої особистості, яка зможе критично мислити й аналізувати інформацію, мати творчі навички, здатна до ефективної взаємодії на умовах співпраці з іншими людьми, враховуючи всі тенденції технологізованого суспільства [10, с. 1].

Ці завдання стосуються, зокрема, і психологічної науки, роль якої в сучасному житті зростає дедалі більше. Це насамперед зумовлено тим, що в сучасному світі психологія стала особливою практичною сферою, яка є умовою успішної професійної самореалізації особистості.

Таблиця 1

Базові конструкти сфери психологічних знань

Поняття	Визначення
Об'єкт психологічного знання	Визначення конкретних значущих психологічних рис, якостей та поведінки людини щодо самої себе, соціального оточення та своєї діяльності
Предмет психологічного знання	Загальні факти, закономірності та механізми психічних явищ, які можуть бути теоретично та емпірично досліджені
Явища сфери психічного	Специфічні суб'єктивні переживання явищ, подій фактів об'єктивної дійсності, які можуть бути відображені у свідомості особистості
Особистість як носій соціальних функцій	Соціальний індивід, який включений в систему соціальних зв'язків, що опосередковані спільною діяльністю

Розроблено авторами на основі джерел [10].

Загалом основні тенденції актуальних психологічних досліджень доречно репрезентуються у широкому переліку освітніх компонент, які містяться в освітніх програмах підготовки фахівців в галузі психології. У найтипівішому варіанті це [8, с. 139]:

- загальна психологія;
- соціальна психологія;
- психологія праці;
- юридична психологія;
- психологія розвитку;
- психодіагностика;
- патопсихологія та багато інших.

Кожна із цих освітніх компонент має свою мету, завдання і здебільшого передбачає використання певного психодіагностичного інструментарію. В умовах інтенсивних змін у суспільному секторі, розвитку інформаційних технологій та цифровізації суспільства ці методики потребують симетричного оновлення, оскільки багато з них втратили свою актуальність, надійність, валідність або є досить громіздкими і технологізація процесу діагностики та інтерпретації суттєво оптимізувала б діяльність психолога, мінімізувавши при цьому й вплив суб'єктивного фактору.

Сучасна методика викладання психологічних дисциплін у країнах Європейського Союзу має певний набір способів, прийомів і засобів різного типу – як загальнодидактичних, так і галузевих-дидактичних [5, с. 99].

Це можуть бути проблемні й ігрові технології, технології колективної та групової діяльності, методи імітації активного навчання й аналізу конкретних ситуацій тощо.

Проаналізувавши європейські тенденції в освіті та науці, можна визначити їх спрямованість на розвиток таких навичок, як [13, с. 15]:

- аналіз та синтез інформації;
- критичне мислення;
- творче мислення;
- технологічну компетентність;
- комунікабельність;
- командність;
- ораторські здібності.

Застосування інноваційних технологій у процесі професійної підготовки психолога передбачає активне використання інтерактивних форм і методів у науково-навчальній діяльності [15, с. 126].

Цей процес уже розповсюджений у країнах ЄС і ще недостатньо поширений в Україні. Це пов'язано з недостатньою кількістю компетентних фахівців, викладачів психологічних дисциплін та ін.

Нестерова М., досліджуючи проблему інноваційного розвитку психологічних наук у контексті світових тенденцій, визначила суть поняття інноваційного розвитку як системного суспільного науково-освітнього феномена, передумовами якого є впровадження цифровізації суспільства й оновлення наукових засад [4, с. 88].

Основні компоненти процесу цифровізації сучасного суспільства можна розглянути за даними табл. 2.

Таблиця 2

Головні компоненти процесу цифровізації сучасного суспільства

Компонент	Характеристика
Цифрова трансформація	Процес переходу певної галузі на новий рівень через впровадження сучасних технологій
Цифрова грамотність	Навички сприймання та використання згенерованої комп'ютером інформації в різних формах із різноманітних джерел
Технічна грамотність	Властивість, яка характеризує ефективне та безпечне використання апаратного та програмного забезпечення для реалізації різного типу завдань, таких як використання комп'ютерних мереж тощо
Інформаційна грамотність	Можливість доступу, оцінювання, фільтрації та використання інформації з різних джерел

Розроблено авторами на основі джерел [12].

Саме мотивований, компетентний спеціаліст, готовий до впровадження новітніх технологій у свою діяльність, є рушієм інноваційних змін у галузі психології [9, с. 15].

До головних тенденцій розвитку психологічної науки в контексті євроінтеграційних процесів можна віднести такі [6, с. 125]:

- 1) спеціалізація, до якої входять процеси формування навичок самостійного дослідження актуальних напрямів методології психологічних досліджень;
- 2) осучаснення підходів щодо розвитку особистості і методів його діагностики;
- 3) впровадження і неухильне дотримання стандартів застосування психодіагностичного інструментарію;

- 4) орієнтація загального освітньо-наукового процесу на використання проектної та дослідної діяльності для набуття навичок творчого підходу до розв'язання професійних завдань;
- 5) використання принципу індивідуалізації та диференціації навчального процесу;
- 6) реформа змісту професійної підготовки фахівців з використанням гуманітарного та соціального аспектів.

У процесі інноваційного розвитку психологічної науки у країнах Європейського Союзу важливе місце належить цифровим технологіям. Цифровізація, безумовно, позитивно впливає на ефективність навчання та його результати. У країнах ЄС, які є технологічно розвиненішими, широко використовуються імерсивні технології навчання, тобто занурення в так званий віртуальний світ.

За допомогою процесу занурення (або іншими словами імерсивності), суттєво розширюються можливості професійної підготовки психологів [11, с. 35].

Варто звернути увагу на деякі приклади застосування імерсивних технологій викладачами європейських закладів освіти (рис. 1).

Рис. 1. Основні засоби імерсивних технологій

Розроблено авторами на основі джерел [1].

Успіх у реалізації імерсивного підходу в навчанні базується на механізмах впливу на сенсорні системи організму, тому викладачі мають розумітися на цій тематиці та мати змогу вчасно виявити позитивні та негативні аспекти цього процесу, визначити ймовірні проблеми і ризики [1, с. 45].

Науковці нідерландського фонду «Кеннісет» визначили три головні характеристики імерсивних технологій різного типу, виокремивши їх сильні та слабкі сторони в застосуванні (табл. 3) [2, с. 84].

На їхню думку, з огляду на те, що ці технології вже застосовуються в різних сферах, проте їх активний розвиток ще попереду і технології віртуальної реальності в повному обсязі будуть доступними в освіті та науці лише у 2025 році [2, с. 86].

Таблиця 3

Характеристики імерсивних технологій різного типу

Характеристики AR, VR, MR	Доповнена реальність AR	Віртуальна реальність VR	Змішана реальність MR
Імерсивний досвід	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень
Взаємодія віртуального фізичного світу	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень
Контроль користувачів	Середній рівень	Високий рівень	Високий рівень

Розроблено авторами на основі джерел [2].

З огляду на те, що підготовка фахівців до професійної діяльності в цифровому суспільстві є одним з актуальних питань у світі, міжнародні організації підтримують освітні проекти, направлені на використання інноваційних технологій.

Прикладом цього є сприяння Європейським Союзом у межах програми «Еразмус+» освітнього проекту «Освіта віртуальної реальності» (Virtual Reality Education), учасниками якого є представники Хорватії, Північної Македонії, Кіпру, Болгарії [3, с. 365].

Головною метою проекту є створення інноваційних педагогічних методів, які б базувалися на цифрових технологіях, творчо й ефективно використовувалися в навчальному процесі, залучаючи і мотивуючи майбутніх фахівців психологічної галузі до активного навчання.

Також одним із перспективних напрямів інноваційного розвитку психологічної науки є метод інтенсивної освіти, який сприяє активізації та мобілізації учасників навчального процесу, який називається кейс-стаді [7, с. 130]. Цей метод є способом затвердження посткласичної моделі освіти в сучасному суспільстві.

Викладання психологічних дисциплін з використанням інноваційних технологій, впроваджених в освіту у країнах Європейського Союзу, сприяє [14, с. 222]:

- 1) зростанню рівня самостійності майбутніх фахівців;
- 2) розвитку навичок до навчання;
- 3) готовності відповідати за своє навчання та власну наукову діяльність;
- 4) розвитку здатності приймати нові технології та співпрацювати з ними;
- 5) виникненню почуття компетентності, яке є передумовою самоактуалізації.

В орієнтації на інноваційні тенденції Європейського Союзу вітчизняної науки важливу роль відіграють спеціальні заходи країн ЄС щодо оцінювання чи розповсюдження інформації про певні характерні риси освітньо-наукової інноваційної діяльності в конкретних країнах та їх успішні результати. До таких інструментів варто віднести [12, с. 155]:

1. Тренди європейських інновацій (The Trend Chart on Innovation in Europe).
2. Розповсюдження найкращих прикладів інноваційної діяльності.
3. Інноваційний таблоїд Європи (The European Innovation Scoreboard).
4. Щорічні відомості про стан інноваційного середовища, науки.
5. Електронна служба інформації з інноваційної політики (CORDIS), що містить відомості про використання результатів досліджень за проектами Європейського Союзу (Technology Marketplace).

Аналіз європейського досвіду розвитку психологічної науки показує, що впровадження інноваційного підходу у викладанні дає змогу не лише підвищити рівень якості викладання психологічних освітніх компонент, а й сформуванати культуру

інтелектуальної діяльності майбутніх фахівців, змінити їхні цінності, мотивацію та установки.

Загалом світове освітнє середовище потребує постійного моніторингу та контролю, щоб майбутні фахівці навчались у напрямку цифровізації сучасної освіти, моральності та комунікативності. Також важливе місце займає підтримка держави у розвитку новітніх інформаційних технологій та їх застосуванні у професійній підготовці фахівців у галузі психології.

Висновки

Можна зробити висновок, що інноваційні процеси є необхідною умовою досягнення освітою та наукою високого конкурентоспроможного рівня. Активізація інноваційного підходу у викладанні психологічних дисциплін передбачає включення нововведень до освітнього простору та модифікацію стандартних форм і методів навчання.

Досвід країн Європейського Союзу в розвитку освіти та науки, зокрема пов'язаних із психологією, є дуже важливим для України, оскільки фахова підготовка спеціалістів відповідного профілю дещо поступається світовим стандартам.

Одним із яскравих прикладів використання інновацій у науковій діяльності є імерсивні технології, які вже досить популярні у країнах ЄС і недостатньо поширені в Україні.

Завдяки своїм перевагам ці технології є активним методом розвитку психологічної науки в інноваційному напрямку. Тому ознайомлення і викладачів, і майбутніх фахівців психологічної сфери з імерсивними технологіями є важливим аспектом для розвитку новітнього наукового середовища у країні.

Список використаних джерел

1. Боса В. П. Використання імерсивних методів навчання та кейс-методу в професійній підготовці філологів. *Науковий журнал «Інноваційна педагогіка»*. 2020. № 1 (29). С. 43–47.
2. Гриценчук О. О. Перспективи впровадження імерсивних технологій в освіту: досвід Нідерландів. *Імерсивні технології в освіті*. 2021. С. 84–87.
3. Ісакова О. І., Тараненко Г. Г. Імплементация новітніх технологій навчання у процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін в агротехнологічному закладі вищої освіти. *Збірник науково-методичних праць ТДАУ*. 2020. № 24. С. 362–368.
4. Нестерова М. Ціннісно орієнтована освіта для сталого розвитку: досвід ЄС для України. *Вища освіта України*. № 2. С. 88–89. РІК??
5. Омельчук С. В. Психомоторна терапія: європейський досвід і перспективи розвитку в Україні. *Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я*. 2020. С. 98–101.
6. Пуховська Л. Професійна освіта та інновації: досвід країн європейського союзу. *Professional Pedagogics*. 2018. № 14. С. 124–132.
7. Созонюк О. Методичні аспекти викладання психології в системі фахової підготовки здобувачів вищої освіти. *Психологія: реальність і перспективи*. 2021. № 17. С. 129–134.
8. Шевченко С. В. Інноваційний підхід у викладанні психологічних дисциплін: презентація авторських інтерактивних розробок. *Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільстві : зб. матеріалів конф.* 2020. С. 138–141.
9. Al Abed L. Perceptions and Proposals of University of Jordan Faculty Members towards Using Massive Open Online Courses in the Educational Process. *International Journal of Educational Methodology*. 2020. No. 6 (1). P. 13–24.

10. Klyver K., Steffens P., Honig B. Psychological factors explaining Ukrainian refugee entrepreneurs' venture idea novelty. *Journal of Business Venturing Insights*. 2022. No. 18.
11. Namestiuk S. On the issue of teaching psychological and pedagogical disciplines at universities using immersive technologies. *Futurity Education*. 2022. No. 2 (2). P. 33–42.
12. Munawaroh H. Teachers' perceptions of innovative learning model toward critical thinking ability. *International Journal of Educational Methodology*. 2018. No. 4 (3). P. 153–160.
13. Sanetra B., Małodobry Z. Toward a postclassical paradigm for the education of the future. *Futurity Education*. 2022. No. 2 (1). P. 13–19.
14. Ucak E. "Science Teaching and Science Teachers" from Students' Point of View. *International Journal of Educational Methodology*. 2019. No. 5 (2). P. 221–233.
15. Yuliono T., Rintayati P. The promising roles of augmented reality in educational setting: A review of the literature. *International Journal of Educational Methodology*. 2018. No. 4 (3). P. 125–132.